

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Kiadó hivatal:

Középutca, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorért 1-ször 7 kr., 2-ször 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bályegdíj.
Hirdetések felvételnek Bécsben Oppelk Alajonál (Wollzeile 22. sz.) és Haasenstein és Voglernál (Wollzeile 9. sz.).
Pesten: Zeisler M. hirdetés felvételi irodájában (Königsasse Nr. 60.)
Nyilttéri cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czímzendők.
Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeletik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délen.
Előfizetési ár:
egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Előfizetési felhívás

„K. KÖZLÖNY”

július—decemberi folyamára.

Egy évre	12 forint o. ért.
Félévre	6 „ „ „
Évnegyedre	3 „ „ „
Egy hóra	1 „ „ „

Az előfizetési pénzek kiadó Stein Jánoshoz (bel-középutca Stein könyvkereskedése) küldendők, hol a pontos szétküldésről gondoskodva van.

Pest, július 1. 1868.

(D.) A politikai higgadság és józan ész diadalát látjuk abban, hogy pártjaink azon élénkebb torzalkodásai, amelyek politikai küzdelmünk kezdetét jellemezték, tetemesen sokat vesztek korábbi élükől, s ha még a szélsőbal amugy nádorhuszárosan neki is vagdalgat képzelt ellenségeinek, azon örömdetes tény ezen politikai reclameok minden hatását paralyssza, hogy a szélsőbal 18—19 tagja oly abszolut kisebbségben áll légben hadonászó politikájával, hogy túlzásainak veszélyeitől többé a komolyan gondolkozóknak aggodniok nem lehet.

És pedig e szélsőbalok is, a mint egy horvát küldött nyilatkozott felőle, bárány a horvát szélsőkhez képest, inkább az utca sarában fetregő legszélsőbb éleclapok s Madarász úr a maga „Nép Zászló”-jával, s a kérvényekért faluzó Asztalos-féle apostolaival állanak a hevesebb agitatio terén, ezeknek is működését részint a közvélemény, részint az érdeklőbbek desavouálják, s a Madarász-féle petíciókkal in specie oly desavoué jöttek kapcsolatba, melyek egy képviselőre nézve nem igen előnyösek.

A polgári nyugalom érdekében minden józan hazafitól oly forró óhajtott kormányzati rend, visszazsall rendes medrébe azon rövid paroxysmus után, melyet az átmenti korszak, mint másutt, úgy nálunk is előidézt vala; a többség szívós kitartása s a szólásszabadság tulzó kinövésai előtt is meg nem dőbbenése, megtermi azon eredményt, hogy ma már a magyar állam önkormányzati képességét elleneink sem hozhatják kétségbe, s azon európai hatalmak, melyek politikánk pártolása által mutaták ki irántunk rokonszenvüket, nem jutottak azon helyzetbe, a mint jártak az aldunai tartományokkal, hol a tusakodó pártok villámsebesen cserélik egymást a kormányon, s hol az apró lázongások, zsidó-üldözések stb. egymást érik.

E kis szomszéd ország is, reméljük, ki-forrja paroxysmusát, a mint az alkotmányos lét gyakorlatába beleszokik; de tőlünk a világ komolyabb és gyorsabb eredményt várhatott, mert nálunk a nemesség, városi polgárság, s a nemességgel levő nemzetek, székelek, jászok, szászok évezred óta foglalkoznak az önkormányzással, s biztos magvat képeznek arra nézve, hogy a felszabadult összes népek a politikai higgadságban, s az ellenzékeskedésnek is a törvények korlátai közötti folytatásban helyes irányt adjanak.

Reformjaink így habár nem a forradalmi korszakok gyors alkotásaival, de nem is azoknak nagy kockázataival fejlődnek.

Államunk nagy terhei nagy könnyebbítést egyszerre nem engednek, s az adók súlya alatt kérdésen kívül továbbra is kisebb-nagyobb mérvben görnyednünk kell, de e terhek könnyebbülni fognak részint az anyagi és szellemi előhaladás útján előálló újabb-jövődelmi források, részint az adók újabb szétosztása s a monopoliumoknál történt könnyítések által, minő a sóár leszállítás, az önszükségletei dohány termelés, melyet fokoznak azon kedvezőbb vám- és kereskedelmi szerződések, melyek terményeinknek jobb piacokat nyitnak, az industrialis cikkekhez pedig, melyeket a külföldről kell beszerezni, a vám leszállítások által olcsóbban juttat.

Nem léptünk be valamely mesés Eldorádóba, ezzel soha sem ámitottuk a nagy

közönséget, hanem a ki rá gondol 1853-ra, rá 1863-ra s számba tudja jól venni hova jutottunk most? az csakugyan azonnal megszerezheti magának azon politikai higgadságot, mely nélkül az átalakulási korszakokat s azoknak nagy embereit megítélni nem lehet.

A kivított alkotmányok maholnap garantíájával is bírnak. A honvérendszers új korszakát nyitja meg állami életünknek s polgári szabadságunknak; nemzeti erőfőjtésünk még egy részről szabadságunk garantíájával szolgál, más részről Ausztria népeivel kötött szövetségünk fokozza hazánk véderéjét azon időre, melyben mi leszünk leginkább kitéve a megpróbáltatásnak, azon időre, mire a lengyelek kinszenvedéseit megsokalt Európa fel fog lépni, hogy véget vessen egy nagy zsarnokságnak, mely míg egy szláv törzset megöl, addig a többi Európa ellen izgatja, hogy őket is s általuk más népeket s minket magyarokat is elnyelhesen.

La Hongrie ses institutions et son avenir, par M. Emile de Laveleye.

(Folytatás.)

Eddig a bevezetés; cikkek első részletét mindjárt egy érdekes megjegyzéssel kezdi a sz., mely itt következik: „De hát nem különös-e, így kiált fel, hogy az európai nemzetek közti egyensúly fennmaradása, bármily büszkék is azok árja eredetükre, azaz: mongol faj egy kis tribusának önelhatározásától s magatartásától függ, egy kis törzs szándokaitól, melynek legközelebbi rokonai európai szárazföldnek legdurvább s legmivelenebb lakói, a lappok? Pedig mi sem igazabb ezen tételnél, mert a magyarok hozzájárulása nélkül Ausztria sem háborút nem kezdhet, sem szövetségre nem léphet, de sőt még létét sem folytathatja, s a Habsburgok birodalmának felosztása kétség kívül maga után vonná Európa térképének átalakulását.” Áltérve nemzetünk jellemének festésére, miután előrebocsátotta volna, hogy egyik másik jellemvonásunknak nagy befolyás tulajdonítandó a Duna mentében előkészülő események tovafőjdésére, tovább így ír: „A mi a magyarban legelőbb szembeötlő, az rendkívüli akaraterje. Szándokainak kivételében oly kitartással bír, mit semmi sem farsz ki, oly szenvedéllyel tör elő, mely még növekszik az akadályokkal. Kezde a főúrtól kastélyában, le egész a pusztai juhászbojtárig s a kárpáti vadászsig, úgy találtam, hogy Magyarországon a férfiak, tartoztak legyen azok bármely társadalmi osztályhoz, élénken, egész tüzzel foglalkoznak a közügyekkel. Mint általában a szenvedélyes emberek, csak egy oldalról tekintik a dolgokat a véleményeik következményeit a legutolsó részletekben elfogadják. Kizárólagosak, egyoldalúak — mint a németek mondják — s ebben nagyon különböznek az utóbbiakól, kik azon iparkodva, hogy a dolgokat minden oldalról megalatolni el ne mulasztászik, mindenben egyaránt észreveszik a rosztat úgy, mint a jót, s épp ezért mozdulatlanok, tételek maradnak, mivel nem tudják, hogy mire határozzák el magukat. A magyarok csupán csak azt méltatják figyelemre, mi vágyaikkal megegyez; az irányában, mi ellentükre van: vakok. Innen ered szük látókörük, de, mely épp azért erőlyes tetteket szül; innen ered szónoklatuk heve, melyben egyaránt kitűnnek következtetéseik szigoru logikája, mint hasonlataik és képleteik keleti szinpopája által.”*) Hogy hazafiságunk fellengősebb, mint a többi nyugati népeké, erre nézve idézi az: extra Hungarum etc. ódon elavult latin közmondást, s Petőfi, „ha a föld isten kalapja sat.” a költői fantáziával telt versorát; idézhetnénk mi is az állítás bebizonyítására nem csupán szölamokat, hanem tetteket is, nem pedig — miot szerző teszi — azt, hogy a többi velünk lakó népfajoknak lenézzük s magunkat első nemzetnek biszszük. Ezt már annyiszor vetették szemünkre német szomszédaink is, hogy fölösleges reá válaszolni is; az egész csak jogos nemzeti önértetünk s büszkeségünk félremagyarázásából ered. Alább meg azt mondja: „Lehetséges, hogy vannak nemzetek, melyek jobban értelmek a szabadságot s azzal bölcsesbben élnek, de nem hiszem, hogy akadjon egy nép, mely azt

*) E nézetet — megengedjen a szerző — nem helyesbítjük. Tempora mutantur et nos mutamur in illis. . . meg lehet, hogy olyanok voltak valamikor, a milyenekül szerző fennebbi mondatában leír; de, hogy e tekintetben is változtunk s nyugat felé — már a mennyire keleti vértük megengedi — közeledtünk, bizonyítja, hogy a 61-óta lefolyt országgyűlési ülésszakokban, a leirt szónoklati hűvel bíró beszédek, hovatovább mind ritkábbak lettek. Kezdünk mi is hidegedni már ott, a hol szükséges. A ford.

inkább szereti, mint a magyar. A magyar annyira irtózik minden nyűgtől, hogy alig képes a korlátoló rendet eltűrni. Csupán megpillantása egy tisztviselőnek, egy rendőrtisztnek — a kinek választásába ő nem folyt be — képes őt felingerelni. Mig az amerikai csak a bitorló hatalom ellen kel fel, addig a magyart a hatalomnak még árnyéka is feldühíti. A szabadság ő rá nézve inkább a középkor korlátlan függetlenségében tartalmazatik, s nem azon jogban, hogy csupán önalkotta törvényeknek engedelmeskedjék; de ha a magyarok talán kevésbé jobban értik azt, mit az anglo-saxonok oly jól értenek, azt t. i., hogy hol vannak a szabadság korlátai, de épp annyira kétszék, mint azok mindent feláldozni akkor, ha azt visszaszerezni, vagy megvédni kell. E tekintetben nagyban eltűnnek a modern polgártól, ki kész eltűrni mindent, csak hagyják meg neki tallérait, esőndes őrméit és nyugalmát. Hasonlóan a hajdani lovagokhoz, forogjon bár szóban valami gyermekes hiúságnak kielégítése, vagy egy nagy ügyben való szolgálatiétel, adni fogják vagyonukat a nélkül, hogy számoljanak; majd, mikint Eszterházy, hogy egy fejedelem-gyűlésen öltözkének fénye és pompája által valamennyi külföldi diplomata háttérbe legyen szorítva; majd, mikint egy Széchenyi, hogy a hazára nézve hasznos és azt gazdagító közmunkákra buzdítson. Ők egy eredeti vegytűk s egyuttal az angolhoz s a keletiekhez hasonlítanak tulajdonaikban; az utóbbiakhoz a fajbéli rokonságnál, az előbbiekhez institúcióik jellegénél fogva. „Büszke és nemeslelkű nemzet — mondá igen találóan Voltaire — uralkodóinak támasza, de zsarnokainak pusztító csapása.” — „Pártküldelemben — folytatja tovább szerző — oly szoros fegyelmet tartanak, hogy valóban csodálkozunk, ha meggondoljuk, mily heves természetű különben e nép. Mindazok, kik egy véleményen vannak, ugyanazon eszmékkel s gondolatmenettel rakódnak meg, egyformán nyilatkoznak és egy irányban haladnak. Ennek eredménye egy megmérhetetlen erőtmeg, melyet nem lehet eléggé nem dicsérnünk, ha valamely igaz ügynek védelmére használtatik fel, de másfelől épp annyira fájlalni kell, ha ez erőtmegét valamely téveszme megtestesítésére használják fel. Valamiképp az ősszertartás az ellenállásban megmenté a jogbitorlással szemben Magyarországot, épp annyira kitéve és kiteszi még jelenleg is a legkomolyabb veszélyeknek azon közös és egyértelmű erőlködés, hogy az idegen fajú népek leigáztassanak.”*)

„Mondják, hogy a magyar irtózik a munkától. Ugyanezt a vádat hallottam ismételtetni több nép ellenében, mindazáltal én mindig azt tapasztaltam, hogy bármely népfajhoz tartozott legyen is valaki, szorgalmatossá vált az, mihelyt bizonyos volt a felől, hogy fáradságának gyümölcsét élvezhetendi. . . Magyarországon is kezdenek változni a dolgok: a vasút nemsokára gyárnokká, üzlet emberévé fogja a főurat átváltoztatni s az alföldi juhászbojtárt európai dolgos munkássá.”

Mintán elmondta volna, hogy mily finom politikusok vagyunk, mennyire jól előkészítve arra, hogy szabadon éljünk épp egy institúciónk jellegénél, mint multunknál fogva, jellemzését így végzi ezikkirő: „Végre is bármilyenek legyenek is bibái, egy nemzet, mely a patriciusnak oly típusát bírja felmutatni, a milyen Széchenyi volt, a szabadelvű parlamentáris férfinak oly típusát, milyen Deák s a forradalmi népszónoknak oly típusát, minő Kosuth volt, bizonyára egy cseppel sem áll alább más nemzetnél; mert nem ismerek nemzetet, mely az említett kategóriák bármelyikében is, a megnevezettekkel, különb képviselőkkel, representative men, mikint Emerson mondaná, dicsekedhetnék.”

Laveleye úr ezután történelmünknek rövid vázlatát adja. Mindjárt elején elfeledi ugyan nyomtatékkal kiemelni, hogy az Árpád vezérlete alatt bejött hét vezér alapvonalaisban készen magával hozta alkotmányunkat; de különben meglehetősen azon nézpontra helyezkedik, honnan egyedül lehet csak helyesen megítélni történelmünket; sikerült neki a fontos momentumokat kiemelni, kivéve, hogy azon tényről, miszerint több századon át a kereszténység s a nyugati civilizatio védpaizsa valánk — egészen megfeledkezni látszik. — Különösen megállapodik az Anjou házól való királyainknál, a midőn szerinte Magyarország hata-

*) Mindig így beszéltek ezen urak, a siker után minden jó volt, a mit azelőtt még álumukban sem mertek hinni. Hányszor ismételték mult évi győzelmiünk előtt, hogy hasztalan Ausztria ellen küzdünk, kimondhatatlan veszélyeknek teszzük ki magunkat. Így beszélnek most a nemzetiségeket illetőleg is; pedig hát ki akarja őket leigázni, mi mindig testvéries jobbot nyújtottunk nekik. A ford.

lomban, vagyonosodásban a netovábbot érte el; e királyok uralma alatt — úgy mond — a déli szlávok, az oláhok s a magyarok egy csomagba voltak egyesülve, ha arról volt szó, hogy külellenségeiknek ellenálljanak. Az Anjou fejedelmek kiűnően felfogták, hogy, ki honunk kincsekben dúsa földének gazdagságait napvilágra akarja hozni, annak a kereskedést, az ipart kell kedvezményekben részesítenie, fel kell szabadítani a munkás osztályokat, s a felvilágosodást a legelőbb rétegekben is terjeszténie kell. Megáll Mátyás királlyal s idézi még pedig magyarul, a Mátyás királyról szóló közmondást. Elbeszéli, hogy a mohácsi vész után egy századig mennyire ki volt téve Magyarország épp egy német hadvezérnek, mint a törökök üldöklő pusztításainak; elmondja, hogy a protestantismus mindjárt kezdetben mily gyorsan terjedt Magyarországon; a személyes meggyőződésen és megvitátáson alapulva, e hitformának meg kellett egyeznie egy oly nép izlésével, mely hozzá volt szokva, hogy szabad gyűlekezeteiben magamagát kormányozza, s mely már ösztönnél fogva a tekintély járma iránt ellenséges indulattal viseltetett. Emlii, hogy a Rudolf császár alatt visszajött jézuiták Belgiojoso Magyarhon osztrák kormányzójának segédelmével, hogy dühöngtek a protestánsok ellen, mire Bocskay függetlenségi harcra következett, s 1606. a bécsi béke. A komor s fanatikus II. Ferdinánd trónraléptekor, ennek mindjárt uralkodása kezdetén elkövetett alkotmány s békeszerződés sértései ellen — fellép Bethlen Gábor s függetlenségi harcot kezd. III. Ferdinánd alatt megint új üldözések s a magyar alkotmány folytonos megsértése jöttek napirendre, I. Rákóczi György függetlenségi harcra s 1645-ben a linzi béke. Ezután következik I. Leopold borzasztó uralma, ki a jézuiták által neveltetve, fölfevé magában, hogy Magyarországon a korlátlan egyeduralmat s az egy katolika vallást kizárólag hatalomra juttatja; az ő uralkodása alatt tartott egyik bécsi titkos tanácsai gyűlésben, mondá ki Kollonics bibornok: faciam Hungariam captivam, postea mendicam, deinde catholicam; elkezdődtek az üldözések, főuraink jelesbjei lenyakaztatnak, vagy börtönre vettek; az országban a császári hadseregek Montecuculi vezérlete alatt, a helyett, hogy a törökre mentek volna, raboltak, nyúztak, gyilkoltak, égettek — úgy, hogy az egész ország egy nagy pusztasággá változott; kik nem akartak a katolika vallás kebelébe visszatérni, tömlőzre vettek, halálra ki-noztattak, Alba kegyetlenségeihez még a törököktől tanult kegyetlenség csatlakozott. Ekkor következik Tököli Imre szabadságharcra. Magyarországon ujonan legyőzött, s hohérok szabad garázdalkodásának átdatott, milyenek voltak Caraffa generalis és Peritzhof, meg Kellio jézuiták; megemlékszik az eperjesi vértörényszékéről, az ott felállított vérpadról, hol mindennap több áldozat végeztetett ki. Végre következik az utolsó előtti szabadságharcz II. Rákóczi Ferencz alatt; aztán az utolsó 1848-ban. Mint a Tököliek s Rákócziak idejében — így szól szerző — a császáriak minde-nütt vereséget szenvednek, de Ausztria inkább mintsem liberalis concessiókat, tegyen, behívja az oroszokat segélyül. Még csak ma lehet jól átérteni e lépés minden következményeit, s hogy mennyire örült lépés vala az. Hát mi kellett még egyéb arra, hogy a szlávoknak, mint megmentőjük, mint természetes urak tőljük fel a czár, ki nagyon is szerepében volt akkor, midőn a magyarokat — kik egyedül képesek Ausztriát fenntartani s egyensúlyozni az oroszokat a Dunánál — porba tiporta. Európa az időben nem volt képes eléggé felfogni, hogy a bécsi kabinet öngyilkossá vált akkor, midőn a keleten a nyugati mivelődés érdekeit kockára tévé. Magyarország ekkor is legyőzött; de békés ellentállása s tántoríthatlan ragaszkodásánál fogva örökölt jogaihoz, végtére megint visszavívta alkotmányát, melyen az 1848-ki törvények egy kissé változtattak, egy XIX. századbeli társadalom szükségéihez képest. Végre historiai vázlatá után a következő észrevételeket teszi a szerző: „Mig Magyarországot oly uralkodók alatt élt, kik szabadságait tisztetben tartották, hatalmas volt s mint egyeduralkodó uralkodott a Duna egész mentében. Midőn a Habsburgok az abszolut kormányformát akarák behozni spanyol minta szerint s a hitbeni egységet Róma óhaja szerint, a magyarok kényszeríték őket a visszavonulásra — hat borzasztó s mindig győzelmes fölke-lés sorozata által. De — írja tovább a cikkkirő — a magyarok ezen küzdelmeik alatt, elveszték népszámuk felét — s ezért vannak oly kevesen; elpusztultak több ízben városiak és váraik, ezért nem akadni Magyarországon régi építményekre.” (Folytatjuk.)

Korunkban, midőn, hála az égnek, a társadalom minden rétegében, a nép majdnem minden fokozatu osztályában kezd az olvasás, tudás és tanulási vágy mind inkább inkább mutatkozni és terjedni; talán nem egészen szükségtelen magyar journalistáinkat egy hibás, hogy ne mondjam, káros eljárásukra figyelmeztetni, és az által a hírlapirodalomnak célját és rendeltetését és a napi ügy, mint szintén a hetenkint egy vagy több-ször megjelenő politikai lapok irányát egy jobb, halásabb és szükségesebb utra terelni.

A gyakorlati élet minden fasisában a verseny hatalmát és jótékonyágát tagadni nem lehet, verseny nélkül az élet megbénulna és kihalna, és mert előbb több a jónak, életrevalónak lehet és kell előhaladni, győzni, a hitvány és haszontalan vállalat, melynek célja és belcsele nincs, irányra rosz, ugys magától megszűnik, megbukik; nem kell rosz neven venni, ha némelykor valamihe és valahol több a versenyző, mint a mennyi talán kellene.

Ugyanazért csak helyeselni lehet azon körülményt, hogy korunkban annyi a hírlap-irodalom terén a vállalkozó és versenyző; oly számosan vannak azok, kik erejüket és képességeiket megkísértik az általános műveltségre hatni és közreműködni; de másfelől nem titkolhatni el a méltó visszatetszést a viszonyok és szükségek nem ösmeréséből származó azon viszázs és hibás eljárás felett, miként hírlapjaink, kevesek kivételével, a politikánál, az az politikai cikkek, hírek és levelezéseknél egyebekkel nem is igen foglalkoznak és bibelődnek, ugy annyira, hogy az ember már unja és irítozik ugyanazon egyforma tudákos, fontos képt politikai, különösen külpolitikai vezércikkek és hírek érdektelen tartalmu halmazától.

Igazán el lehet mondani, hegyen, völgyön, a merre csak a szem lát, mindentütt csak politika, semmi korszerű kérdés, semmi változatosság, semmi oáz, a lapok most minden emberből csak politikai kapacitást akarnak csinálni, politikai jóst és tudóst faragni, ők magok is csak mint olyanok szeretnek és kívánnak feltűnni és szerepelni.

Isten mentse, hogy magát a sublimar politikát — mihez, köztünk legyen mondva, ezer tudós köztül talán igazán csak egy ért — vagy a politikai nagyobb események fontosságát és azoknak ösmeretése szükségét tagadni merjem, vagy pedig a hazai belpolitikai kérdések bordenjét ösmereni vonakodnám, hanem azt mégis nem tudom átlátni, hogy miért annyi hírlap akár kell, akár nem kell, csak egy dolgot varial, csak egy nótát fű, csak a politikát nyaggatja; holott abból, ha egy portiót ad, bőven elég; aztán, ha egy kevéssé figyelemmel széttekint, ott vannak szemé előtt a sokkal haládatosabb és szükségesebb tárgyak: a nemzetgazdasági, mezei gazdasági, kereskedelmi iparüzleti és a miket előre kellett volna tennem, a nevelési és iskolai, s több ezekhez hasonló, gondolom, elég nagy szükségek, égett kérdések és tovább már nem halasztható ügyek.

Tudjuk, hogy az egyformaság minden tekintetben unalmas és fárasztó; ugyanazért kivéve némely epochát és rendkívüli eseteket, éppen ugy a hírlapok csupa politikai tartalma, valamint az egy tárggyal és színezettel bíró és foglalkozó szaklapoké is, a kevéssé vagy éppen nem szakemberek előtt mindég fárasztó és unalmas szokott lenni. — És, mintán igaz az, hogy, varietas delectat, ha csupán egyszerű foglalkozási vagy időöltési szempontból is fogjuk fel a dolgot, még akkor is a különfélésségre és változatosságra tekintettel lenni mulhatatlanul szükséges.

De a dolgot és ügyet nem csak ezen szempontból szükséges felvenni, hanem abból is, hogy a hírlapok tartalmánál a főszul ne csak pusztán időöltésre, hanem hasznos és szükséges dolgok terjesztésére legyen básirozva, és azok ilyeneknek terjesztésére legyenek alkalmassak.

Mindezekre némelyek tán azt felelhetnék, hogy hisz a hasznos ösmeretek terjesztésére ott vannak a szaklapok, tessék az illetőknek azokat jártni és olvasni, ez a maga helyén ugyan elég helyes rendreállítás lenne, de, fájdalom, csak azon olvasó egyéniségekre nézve alkalmazható, kik nagy városokban lakván, kávéházakban vagy kaszinókban talán a kívánt lapokat megkapják, vagy pedig azon kevés tehetősékre szólhat, kiknek módjokban áll politikai lapok mellett még szaklapokat is jártni és olvasni.

De egészen másképpen van a dolog a korlátolt vagyonu polgárra, mezei gazdára és iparos osztályra nézve, kik köztül nem mindeniknek van ideje és tehetsége politikai lapot és szaklapot is egy időben jártni és olvasni.

Mi kívánatosabb tehát, mint az, miként bár csak lapjaink, nevezetesen provinciai lapjaink ugy lennének összeállitva és szerkesztve, hogy a politikai cikkek mellett egy-egy talpraesett, korszerű, élet- és üzletbevágó hasznos cikket és utatást, ujdonaságok, vagy ilyeneknek a miénknél miveltebb országokban mindennap felmerülő mozzanatát közölnek, egyszóval, hogy azokba kevésbé gazdag polgáraink és vidéki olvasóink kicsibe mindent, érdekest és hasznost élvezhessenek és felaláljanak; szóval, legyen az nekik egy kedves, dióhéjba szorított ismeretekháza.

De ha az ember egy kissé tovább gondolkozik e tárgy felett, ugy tűnik ki, hogy felesleges, de sőt tán káros is a helyi vagy vidéki munkás közönséget, az üzlet, vagy szakembert csak csupán meddő politikával tultönni és saturalni, mely, mint a nehezen emészthető eledel a testre, nyomasztólag hat a kedélyre; elfoglalja az elmét, absorbeálja a gondolkozást, és elvonja a kedvet és készséget rendeltetés, üzlete tárgyától és foglalkozása, professioja káros elhanyagolására tereli.

Távol legyen tőlem, hogy valakinek privat gustussát akarnám megmontani, vagy valakit a közügyek iránt közönyössé szeretnék tenni, vagy pedig éppen a hon politikai és társadalmi viszonya iránti enthusiasmust és érdekltséget ösökkenteni akarnám; de, valamint mindenben, ugy szintén itt is, a közép ut lenne tán a legjobb, és a józan fel fogás szerint is a professionalista legfőbb kötelessége összör a közvetlen ötet és professioját érdeklő és csak azután, ha ideje marad, a távolabbi és körén kívül álló dolgokkal foglalkozni és bibelődni, mert hogy, legalább egy példát is hozzak fel, azt kérdem én, hogy, kivéve a rendkívüli eseteket, mit érdekel egy magyar polgárt a francia törvényhozótestület, a spanyol kortes, az angol vagy olasz parlament bel- és háziügye, vagy hason tárgyu politikai cikkek, vagy levelezés? érdekl talán az európai politikust és diplomatát, de a nagy olvasó közönséget bizony kevéssé; hanem azt annál inkább érdekl azután a haza szellemi és anyagi ügye; a sok rétegl és sokfelé elágazó haladásnak vagy kezdeményezésnek tudása és ösmerete. Ezek és ehez hasonlókkal szükséges neki folytonosan evidentiába lenni, mert akármit mondjunk, mindenkör legelső szükség a mindennapi kenyér, az a jöllét és megelégedés.

De hogy nálunk mindezek megforditva történnek, azt mindenki, a ki csak kevéssé is figyelemmel széttekint, igen jól láthatja, mert többnyire azt tanulják és olvassák, mire az életben vagy kevés, vagy éppen semmi szükség; a mire pedig igazán szükség lenne, azt vajmi kevesen olvassuk és tudjuk.

A társadalomban minden rendes embernek megvan a maga helye és szerepe, azon hely és szerep bizonyos kiképzést és tökéletesedést igényel és én részemről azon egyént tartom jó polgárnak, ki a társadalom többi tényezői munkáját nem zavarván, szakmájába magát illöleg kiképezi, helyét derekasan betölti és így rendeltetésének és szerepének megfelel.

Es mert, mint feljebb mondtam, a hírlapok rendeltetése nem csak hír és időöltési organum szolgálai csupán, hanem oktatni, tanítani és utasítani is kötelessége, ugyanazért legjobban megfelelnek a kívánt czélak azon lapok, melyek a száraz, némelykor károsan ingerlő politikai cikkekkel egy-egy életrevaló, hasznos kérdés megfjtésével és színehozatalával helyettesitik.

Hogy e téren a három helybeli lap köztül legtöbbet tett és teszen a „Kolozsvári Közlöny“, az tagadhatatlan, és gondolatom szerint helyesen is teszi; mert akkora hátramaradásuk után annyi reform behozni, annyi kérdés megfjteni való van, miként, ha azon jóakarát, készség és jól felfogott érdek ezentül is meglesz benne, untig marad e téren dolga és tennivalója.

Mindenféle politikai lapnak, de különösen vidékre járó lapoknak, mint említém, szükséges az érdekest hasznossal összekötöni tudni, ebben rejlik a dolog titka, és most, hála a gondviselésnek és jobbaink fáradozásainak, a saját eddigi nyűgeiből részint felszabadult, részint szabadulandó, valamint más bajaink és sérelmeink is lassan lassan az orvoslás stadiumába kezdenek jutni; semmisen akadályozza többé a korszerű eszmék, tanok és reformok tettetörő útját. Szükség tehát, hogy journalistáink azon térre lépjenek, melyre rendeltetésük parancsolja, s azon uton a népeknek a hasznos ösmeretterjesztések által előre világitani.

Igyekezzenek ők a népet életrevalóvá, okossá tenni, mert az okosság szüli a gazdagságot, a gazdagság pedig a — hatalmat.

Ez, és ehez hasonló tanok és olvek vallása és hirdetése, higgyék el, a legjobb hírlapiczikk és — legjobb politika.

Szenkovich Márton.

Országgyűlési tudósítás.

A képviselőház ülése június 30-án.

Gr. Andrássy Gyula miniszterelnök átnyújtja a sójvédékről s az adóknak szeptemberig való behajtásáról szóló, a király által szentesített törvényeket, melyek felolvasatván, kihirdetettek.

Ezután beadattak a honvédelmi ügyben ki küldött 15 ös bizottságra a szavazatok; a többség kezei következő nevek forogtak: Bittó István, Hollán Ernő, Horváth Lajos, Hertelendy Kálmán, báró Huszár Károly, Ivánka Imre, Jusht József, Klapka György, Kerkapoly Károly, b. Kemény István, Perczel Mór, Szabó Imre, Várady Gábor, Várady János, Zichy Antal.

Napirenden van a bélyegtvörvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása.

A 23-ik §-ra multkor több módosítvány adattott be, de ma szavazás által az eredeti szerkezet

lön elfogadva; elfogadtattott továbbá egy, a pénzügyminiszter által beadott új §. is.

A 24. §., mely azt szabja meg, hogy a közüti vasutak viteljegye 10 krajczár 1/2 kr bélyeggel megrovassék, hosszabb vitára adott alkalmat.

Bónis Samu elismeri, hogy a törvényhozásnak gondoskodni kell az adók minden nemének felhasználásáról, de az adóképességet előmozdító iparágakat tulságosan megadóztatni nem szabad, a jelen §-ban megszabott bélyegilleték által pedig a lövonatu vaspályák tulságosan terhelhetnek s ha a fővárosban talán még így is fennállhatnak, vidéken nem fognak keletkezhetni sem. E teher nincs arányban azzal, melyet a gőzvasút visel, melynek pedig nincs concurrentiája, s van kamatbiztosítéka. Ennél fogva módosítványt ad be, hogy 1/2 krajczár helyett 1/4 rovassék ki.

Zsedényi Ede védi a szerkezetet, mert ha kell is támogatni az ily vállalatokat, azt nem ismerheti el, hogy jövedelmüket adó alá vetni ne lehessen, kivált mivel a viteljegy bélyegezése legbiztosabb mód megtdni e jövedelmet. Ezután hosszabban számíttatja a pesti közüti vasút eddigi nagy jövedelmét s ennél a 1/2 krajczár, vidékieknél 1/4 kr bélyegyet kiszabni kíván.

Ivánka Imre: Nem hiszi Zsedényi számításait a pesti közüti vasútra nézve megállhatóknak; az eddigi kedvező sikert a lelkiismeretes igazgatás eredményezte, ez például szolgál másoknak, azért nem akarja csúrájában elfojtani, s Bónis indítványát pártolja, valamint Somossy Ignác, ki szintén pártolni kívánja a hasonló vállalatokat, mert például e fővárosban a ki új házat épít, szintén 10 évi adómentességben részesül.

Várady Gábor szintén Bónis indítványát pártolja, míg Lónyay M. pénzügyminiszter czáfolja a felhozottakat s nem akar kedvezéseket behozni, midőn Magyarország rendes háztartása megindul; a megadóztatást indokoltnak látja, mert más hasonló vállalatok is fizetik s midőn ez megalakult, tudta, hogy a bélyegtvörvény szerint ez adót viselnie kellend. Különbén éppen a felhozottakra tekintettel a gőzvasutaknál behozott 1 kr. helyett csak 1/2 kr rovatott ki.

Bónis Samu mint indítványtevő még egyszer védi javaslatát s kifejti, hogy itt nem kedvezésről van szó, hanem arról, hogy arányosság hozassék be; ha a szöveg meghagyatik, ez megüli az ily vállalatokat. — Mintán a pénzügyminiszter még néhány szóval felelt, az eredeti szerkezet a többség által elfogadtattott.

A 25. §. kihagyatott, a 26-nál Nikolics Sándor tett indítványt, hogy a hiányos bélyegzést letelező ne nyerjen jutalmat, de indítványt elvetetik, ugy szintén Horváth Döme a 27. §-nál, hogy a tavalyi átmeneti idők zavarában történt illetékmulasztások pótlására ne csak három havi idő engedessék, hanem a telek figyelmeztessenek. Ezt Horváth Boldizsár igazságügyminiszter lehetőknek nem tartja, mert így vagy le kellene az államnak mondani e jogos követelményéről, vagy pedig a batóságoknak átkutatni valamennyi levéltárt. A polgárok, kik tudják, hogy tartozásban vannak, teljesítsék kötelességüket, s a batóságok, ha hiányokra jönnek rá, követelhelessék a szabályszerű pótlást. A szerkezet megtartatik, ugy szintén a többi §-ok is mindvégig.

Napirenden van ezután Csiky Sándor határozati javaslata, melyet multkor beadott azon válassz folytán, mit a bellügyminiszteről nyert a demokrata körökre vonatkozó interpellációjára; e szerint kimondatnék, hogy a kormány az egyleti és társulati szabadságot nem gátolhatja s alapszabályok felterjesztését nem követelheti. — Az indítvány felolvasása után soraink bezártakor Csiky indokolja azt, ismételvén a minap mondottakat, meglehetősen zaj közt. A ház kevés figyelmet szentelt neki s végül az indítványnak tárgyalás alá vételét megtagadta.

Antalfi Károly beszéde.

(A képviselőház jun. 24-diki ülésén.)

Bocsánatot kérek t. ház, ha előttem szözlött képviselőtársam azon kifejezését, hogy ez fajkedvezmény volna, el nem fogadhatom. Én azt nem fajkedvezménynek, hanem ama nép egyik föbb érdeke kielégítésére, még pedig a közös haza közérdeke megcsorbitása nélkül kielégítésére szánt bölcs és czél szerű gondoskodásnak nevezem. Eme szó: kedvezmény, privilegiumot involvál magában, már pedig megvallom, hogy privilegiumot nem öhajtok, s nem is kértém, soha sem pártoltam.

Azt, hogy még a zabot is csak minden két évben és akkor is csak alig termő rosz, kopár föld holdját kisebb adóval terhelik, mint a búzát és a repezt termő hason nagyságu földet, senki sem nézte privilegiumnak; elismerem, hogy e hasonlat tán nem tökéletes, de legalább felvilágosító, és bátor vagyok megjegyezni, hogy a székely népnek privilegium nem adatott soha és senkitől, sőt még mások privilegiumokat szereztek, mondhatnám minden fejedelem alatt egygyel-egygyel szaporították azokat; addig a székely nemzetnek sorba vétettek el ös nemzeti jogai. Ha csak privilegiumoknak nem akarjuk nevezni azt, hogy míg a székelyföldnek minden fegyverfogható fia, még pedig sarkalatos törvényeink daczára távol a szülőföldtől vészett

el a hazáért, addig a bizonyosnak vélt prédára törő ellenséges hadak ellenében ifjak, asszonyok és leányok védtek a tüzhelyeket, a mint ezt a történelem tanusítja. — Ha csak privilegiumnak nem akarjuk nevezni azt, hogy donatiót adtak az első foglaláskor szerzett székely birtokra és nemességet adtak az egyenlően nemesszékelyeknek. De ez olyan volt, mint adtál uram esőt, de nincs köszönet benne; mert becseppesztett ezen úton a jus regium, melynek keserű ízét most is érezzük, és mely csak néhány hónappal ezelőtt is élénk vitára adott alkalmat a lapokban.

Azonban mindezeket mellözve áttérek a tárgyra. Azt tartom, hogy az a legjobb törvény, mely minden érdeket, legalább minden érdeket, mely a közhaza érdekével nem ellenkezik, kielégít. Ilyen érdeke a székelyföldnek a pálinkafőzés. Szükségtelen tán felhoznom, hogy azon földről van szó, melynek alig 1/10. része művelhető föld, azt is mellözöm, hogy azon népről szól e törvényjavaslat, mely a törvény értelmében régen adót nem ismert, s melyre midőn a jog s védelmi harc tragicus befejeztével minden adó és teher egyszerre rakatott. Egy volt mi leginkább felingerelte ellenszenvét, s ez volt a pálinka kis üstbeni főzésének betiltása, s a kezelésnél még fájdalmasabban tapasztalt önkénykedő, zaklató eljárás. Felhozhatnám, hogy nincs azon földnek és népének kereskedelme s gyáripara; felhozhatnám azt, hogy a lakosság számarányához felette csekély termő földje lévén, inkább marhatenyésztésre van utalva, s a szorgalom és munkásság netovábbjának kifejtése mellett sem képes soha annyit természeteni, a mi belsükségletre elegendő volna.

Felhozhatnám t. ház azt, hogy a végett, hogy adóját és mindennapi kenyerét megszerezhesse, kénytelen elárastani Erdélyt és a szomszéd Moldva-Oláhororságot napszámosokkal.

Talán még felhozhatnám a helyzet jellemzésül és felhozom azt t. ház! most éppen 104 esztendeje annak, hogy a történelemben is ismeretes máddéfalvi vérfürdő, az ugynevezett Siculicidium kívántatott meg arra, hogy a hatalom a jogai védelmében fegyverre kelt székelyek lemeszárlásával az életben maradtoknak nyakába rakja a fegyvert; és fájdalom, nagyon csodálkozom magam is rajta, de találkoznak nálunk olyanok, kik ezen jogtalan állapotba vissza vágynak, és azt mondják, akkor mégis kedvezőbb volt a helyzet, nem voltak oly nyomasztók a körülmények; katonatisztek fizetéséből és más katonai kiadások által mégis volt némi pénz forgalomban.

Továbbá még egyet jegyzek meg. Azt is mondják, hogy akkor az u. n. revindicált havasok pénztárából a szegény székely ember nyomasztó szükségéi fedezésére mérsékelt kamat mellett vehetett fel pénzt, míg most ezen revindicált havasok maig is az állam kezében vannak, jöllehet ez a székely nemzetnek kétségbevonhatlan tulajdona; és még azt is megjegyzem, mert láttam az állam költségvetés egy lapján, hogy ez az államnak valóságos deficitet, még pedig pár ezer forintnyi deficitet okoz.

De ha mindezeket elmellözöm is, nem mellözhetem el megemlíteni a székely kivándorlást, a magyar nemzetesnek e nyitott sebt. Sokan voltak köztünk uraim, kik érezték a válság ama dilemmaticus helyzetének súlyát; hazát vagy életet veszteni; hazát, melynek kapuit a kedvező sors ismét kinyithatja a visszatérő száműzöttek; vagy életet, mely ha egyszer elvétetett, a hatalomnak sincs hatalma többé visszaadni azt. És én nem tudom, valjon kevesebb resignatio kelle aboz, azon tudatban hagyni el a hazát, hogy nem szabad ott élni, vagy azon tudatban, hogy szabadna ugyan ott élni, de nem lehet, mert nincs miből élni, nincs mit enni!

A római nép „panem et circenses“ kiáltott; a székely nép csak mindennapi kenyérért kiált, s a magyar kir. kormány meghallotta a nép kiáltását és részben már közigazgatási úton egy darab kenyeret adott a székely népnek.

Es én meg vagyok győződve, és azt hiszem meggyőződött a magyar királyi kormány is arról, hogy midőn azt tette, akkor nem csak a nép, de az állam érdekéről is legjobban gondoskodott; mert midőn ezelőtt néhány évvel alig jött be egy pár száz forint büntetés czim alatt; és azután milyen volt ezen büntetés? milyen vétségekre volt szabva? mennyi gyilkosságra, égésekre adott alkalmat, hogy ezeket jövedelmez most positive mondom.

De nem térek ki erre, a magy. kir. kormány meggyőződött arról, hogy ez által nemcsak a nép érdekét segíti ki, hanem az államét is, mert többletet hoz be az államnak, és ennél fogva azt hiszem, hogy ezen intézkedés egyiránt helyes és pártolásra méltó lépés, és hozzá teszem, hogy a kedvezményt szívesen megszavazom minden hasonló helyzetben lévő vidéknek, ha tudom azt, hogy ezáltal kielégítetik a nép érdeke a nélkül, hogy általa az állam érdeke csönkíttassék.

Levelezés.

Kolozsvár, július 1. 1868. (Utószó a körútra tett észrevételeimhez.) — Pávai V. Elek úr sem neki írt, sem hozzá nem intézett, hanem egyedül a közönség felvilágosítására szánt

megjegyzéseimre jónak látta „Válasz“-t írni; még pedig oly modorban, a mely magát respectáló embert elült attól, hogy vele, vagy róla, sőt csak állításairól, igazabban költeményeiről is nyilvános helyen szólhasson, vagy éppen vitatkozhassék.

A „vitatkozás“ akár „polemia“ kifejezések ellen a jelen s hasonló ügyekben egyáltalában tiltakoznom kell. Én a muzeum ügykezelését és szolgálatát illető dolgokban alárendeltemnek parancsolni szoktam, nem pedig vitatkozni velök. Az ősztön elleni rugodozás nem reményelendő esetben sem fognék a közvéleményre hivatkozni, sem a közönség elébe terjesztett panaszszal mosolyt kelteni. Az ilyes nitaláni bajok orvoslásának más módja van.

Személyes invectiva nem kényerem; még visszatorlásul sem használtam soha ilyes, nem jellemző eszköz. A ki ellenkezőt állítana, tessék idézzel bebizonyítani.

Mindezeknél fogva ezúttal sem szolgálhatok mulatsággal a botrány-kedvelőknek. Sőt tárgyas felvilágosításokba sem ereszkedem. A ki az eddigiekből nem birt hozni helyes ítéletet, a ki most sem tudna különbséget tenni az ildomos és ildomtalan, az illő és illetlen, a való és valótlan közt, azt bármily részletes értesítés sem világosíthatná fel. „Nincs rosszabb érték“, azt mondja a franczia, „mint a ki nem akar érteni.“

Elfogulatlanoknak pedig ennyit elégnek vél
Brassai.

KÜLFÖLD.

A belgrádi zártárgyalás.

Belgrád, jun. 27. Tegnap tartott meg a zártárgyalás a gyilkossági pörben. A tizenhárom bűnöst vasraverve hozták be a rögtönzött ülésterembe. Ezek névszerint: Marits Lázár, a Radovanovics testvérek, Nenadovics Simon (Sándor herceg sógora), Rogics, Petrovics, Atanazkovics, Zivkovics, Jeremies, Petrovics és Tadićs. A tárgyalás folyama szerint igyekezni fogok valamennyit jellemezni. A bírák 9 órakor jelenek meg, midőn a nézőtért, leginkább a felsőbb körök egészen megtöltöttek. A bírákkal és vádlottak padjával szemben félkörben ültek a külbatalmak képviselői (az orosz, angol és porosz képviselők nem voltak jelen), a miniszterek a regesség tagjai, Garassanin, Ristic, Nikolic báró, a megboldogult fejedelem volt nevelője Dr. Pozek, Joannovics főudvarmester, néhány senator s a hatóságok előjárói. Közvetlen a bírói szék mellett ült egy gyorsíró s e sorok írója. Az épület előtt roppant néptömeg hullámzott, melynek sorai közt csendőrök czirkáltak a rend fenntartása végett. A bírák megjelenése után siri csend állott be a teremben; az államügyész szilárd, sőt kissé nyers hanguloyozással olvasta fel a vádiratot.

Midőn az államügyész elvégezte a vád felolvasását, az elnök először is Marits Lázárt szólította fel. Vádlott megjelenése mély benyomást tett a közönségre; a durva arc nem mutat egyetlen szelid vonást sem; szemei folytonosan körben járnak, a szemben ülőket egy-egy pillanatig mintegy átszegezve, kezei folytonosan mozognak s ujjai görcsösen ránganak; szürke haja erős ellentétet képez fekete szakállához, homloka, kivált a két szemöld között, hatalmasan kidomborult. Fellelése szilárd és határozott, mintha mondani akarná: „egy főnél többet nem veszthetek!“ Leikiismerete, úgy látszik, szintoly eltompult, mint a mennyire megkövesültek minden nemesb érzelmei. Előlépett a korláthoz, mely a vádlottak padját körülvette.

Elnök: Mit tud ön mentesgére felhozni?
Vádlott: Semmit, a mit tudtam, előadtam a bizottmányban.

Elnök: Megmarad ön vallomása mellett?
Vádlott: Egészen.

Elnök: Kivánja, hogy vallomása felolvassassék?
Vádlott: Igen.

A vallomás felolvastatik; lényege a következőkben áll: „Radovanovics Pál, ügyvéd, már egy év óta foglalkozik azon gondolattal, hogy a fejedelmet megölje. Márczius hó óta egy társulatot alakított e célra, melynek én is tagja voltam. Ő azt mondta nekem, hogy a fejedelmet Tomanja néniénél, hova minden 4—5 nap el szokott járni, szándékozik megtámadni; a házat emberei által körül véteti s a fejedelmet vagy lemondásra kényszeríti, vagy megöli. Én lebeszéltem őt erről, mivel egy kísérlet a város közepén veszélyekkel jár. Én Topcsiderit ajánlottam, hol a terv sokkal könnyebben kivihető. Radovanovics Pál beleegyezett, s azt mondta, hogy ez az én gondom legyen, ő pedig azon lesz, hogy felforgatási tervét valósítsa. Azt is mondta továbbá, hogy ő nem fektet súlyt a kormányon ülő személyre, csak a kormányformára. Pénze sok volt, mert nem csak fegyvereket vásárolt (mindenikünk kapott egy revolvért és egy lándzsát), hanem egynek, a pusztá ballgatásért, 800 aranyt adott.

Levelezésben állott Sándor herceg titkárával, Trifkovicsossal, s titkos összejevelelei voltak Magyarországon. Radovanovics Trifkovics által egy alkotmánytervezetet küldött meg a fiatal Péter hercegnek „tanulmányozás és aláírás“ végett. Inkább

szerezte volna természetesen a köztársaságot, de ha ez nem lett volna kivihető, akkor Péter fejedelem lett volna, de csak miután az alkotmányt aláírta. A gyilkosság után, melynek kivételét én vállaltam magamra, a hadügy- és belügyminisztereket vagy élve kellett volna elfogni, vagy pedig leszurni.

Tudtam, hogy Marcaillo kapitány meg van bízva a rendőrséget keríteni kezei közé. A fejedelem meggyilkolása ápril elején lön elhatározva. Az óta mindennap leskelődttünk a fejedelem után, de egy némi dolog késlette a terv kivételét. Junius 11-én este 6 órakor megjelent a fejedelem Katalin kisasszonyt karján vezetve, utánok ment Konstantinovics Anka asszonya; azután Sualte hadsegéd Tomania asszonyt vezette, leghátul pedig ment a szolgál.

Én, Rogits és Radovanovics Koszta vártunk rájuk. Először Koszta lőtt a fejedelemre, ki rögtön a földre bukott, azután én és Rogits, Koszta kihuzta nagy kését s elkezdte vagdálni, a fejedelemt egyser megfordult, s aztán halva volt. Anka asszony jágatva szaladt felém, én mérgemben lelöttem, s ő a fejedelmi bolttestre bukott. Ekkor a sürlősebbe ugrottunk. Később engem elfogtak a pandurok. Radovanovics Pál azonnal Belgrádba sietett, hogy tovább mi történt, azt nem tudom. Mint szerb, igazat akarok bevallani, s nem kívánom magam igazolni.

Mirics után Rogits jelent meg a korlát előtt; öreg, fehér szakálu, de még elég tüde arcz-színű férfiú. Magatartása elbizakodott, hetvenkedő, merészen tekint szét a teremben, mintha mondani akarná: „Látjátok, én cseppet sem félek az elkövetett tett következményeitől!“ szürke, szikrázó macska szemei csak lassanként tekintenek alá csörgő lánczaira. (Rendes viszonyok között a bűnösök lánczok nélkül jelennek meg a törvényszék előtt, de most ostromállapot lévén, a rendes törvények hatáyon kívül állanak.) E lánczok láthatólag feszélyezik s folytonosan azon fírad, hogy rendben tartsa azokat.

Elnök: Hallotta ön a vádat, mit az államügyész emelt ön ellen?

Vádlott: Igen.

Elnök: Mit tud ön mentesgéről felhozni?

Vádlott: Semmit. Mondani valóimat mind elmondtam a vizsgáló bírónak.

Elnök: Akarja-e, hogy a vizsgáló bíróság előtt tett vallomása felolvassassék?

Vádlott: Igen.

Erre a vallomás felolvastatik s kivonatosan így hangzik: „A fejedelem meggyilkolását már husvét előtt elhatároztuk volt egymás között. Szt. György napján lestük az alkalmat, hogy tervünket megvalósíthassuk. Én a „Hotel du Balcan“-ban voltam szállva s csaknem naponta kimentem Topcsiderbe, fegyvereimet mindig magammal vive, hogy egyszer a fejedelmet agyonlőhessem. — Hallottam, „nálunk“ azon gondolkoznak, hogy az Obrenovich családot kiirtsák s a Karagyorgyevicsokt hozzák vissza a trónra. Azt hittem, hogy a nemzet helyeselni fogja e tervet. Mindaddig, míg Radovanovics Koszta mellém nem adatott, nem igen tudtunk eligazodni a gyilkossági terv kivitele iránt, jóllehet mindig készen voltunk arra. A mint Koszta, nyolcz nappal a gyilkosság előtt, hozzánk jött, mindjárt jobban kezdett indulni a dolog: a fickónak ördögi bátorsága volt. A gyilkosságot Stankovics Fülep (Sándor herceg régi ügynöke) is sürgette s azon véleményen volt, hogy Mihály fejedelmet másképp nem lehet eltenni láb alól („Persze, hogy nem, mert ő atyánk volt!“ kiálták többen a közönség közül, mely folytonos izgalomban volt s indignatióját alig bírta legyőzni.) A mint Koszta megérkezett, mindennap kimentünk a sarvaskertbe s jun. 11-kén teljesítettük feladatunkat. (Ezután elbeszéli az esemény folyamatát, mely a jövő számban közlendő vádiratban terjedelmesen leendő közölve.)

Elnök: Van önnek még valami megjegyezni valója?

Vádlott: Semmi. — Megfordul, visszamegy helyére s a korláthoz jön

Tadićs Lyubomir, kinek megjelenése kellemetlen benyomást okozott, melyet sűrűs sárga szakállá még emelt, halkán beszél tüdő burutja miatt, mely gyakori köhögésre készíti.

Elnök: Ön is hallotta az államügyész úr által ön ellen emelt vádat; mit képes arra válaszolni?

Vádlott: Semmit. A bizottság előtt mindent elmondtam, több mondani valóm nincs.

Elnök: Akarja ön, hogy vallomása felolvassassék?

Vádlott: Igen!

Felolvastatik, „Április 30-kán (május 12.) mondta nekem Radovanovics Pál, hogy neki szándéka a fejedelmet megölni; ő nincs megelégedve Mihály fejedelem kormányával s egyáltalán nem akarja, hogy Szerbiában fejedelmek legyenek. Ő ugyan a Karagyorgyevics P. czégre alatt dolgozik, de ezt nem veszi komolyan s meg fogja csinálni. — A kormányhoz sem Sándornak, sem Péter fiának, ezen fíresfejtü könnyelmű ifjunak, nincs semmi tehetősége. Ennélfogva más kormányformát akar. Reám azon feladatot bízta, hogy a belügyminisztert öljem meg, s egyszersmind azt is mondtam, hogy jun. 11-én este 6 órakor a pénzügyminiszteriumnál (a lakánya áttelében, a topcsideri uton) je-

lenjek meg. Nálam az egész dolog nagyon furcsának tetszett s a tett napján hajóra szálltam s Waljewa mentem. Borzasztó dolgokat hallottam: hogy valamennyi főembert meg akarnak ölni s vagyunkat a nép javára confiscálni — ez megzavart. Láttam, hogy a vasat keményen verik; még Jovanovics Wladimir és Jankovics Pál is (mindkettő Miletics nemes apródja) azt mondták nekem: jobb lenne ugyancsak megbuktatni a fejedelmet; de ha ez nem megy, akkor agyon kell tűni. Én már akkor megbántam, hogy ily messze mentem, leraktam fegyvereimet s jun. 11-kén visszamentem Waljewa, hol elfogtak.“ (Folytatása következik.)

OLASZORSZÁG. A pápa allocutiója, melyet mult hó 22-kén a titkos consistoriumban tartott, így hangzik:

Tisztelendő testvérek!

Sohasem hittük volna, hogy azon egyezmény után, melyet minden jók öröme az ausztriai császárral és apostoli királylyal mintegy 13 év előtt kötöttünk, a mai napon lénytelenek legyünk pallaszt emelni azon szorongatások miatt, melyekkel az egyház az ausztriai császárságban ellenséges emberek által oly szomorúan illetetik és üldöztetik. Mult évi dec. 21-én ugyanis az osztrák kormány egy valóban sajnálatos állami alapörvényt bocsátott ki, mely a birodalom minden részeiben, még a csupán katolikusok között is teljes érvénnyel birna. Ezen törvény mindenféle nézetek és sajtótörvények, a vallás, lelkiismeret és tanítás föltétlen szabadságát állapítja meg, általa minden felekezeti polgároknak megengedtetik oktató- és nevelő-intézetek alapítani, minden bármint valósi felekezetek egyenjogúnak nyilváníttatnak s az állam által elismertetnek. Midőn erről fájdalomkra értesültünk, szeretttük volna szavunkat azonnal fölemelni; mindazonáltal inkább türtünk és hallgattunk, remélvén, hogy az osztrák kormány meg fogja hallgatni tisztelendő testvéreink, az ausztriai püspökök legigazságosabb előterjesztéseit, helyesebb tanácsot követ és megváltoztatja érzelletét. Reményeink azonban megbúsultak. Május 25-kén ugyanazon kormány egy törvényt bocsátott ki, mely ama birodalom összes népeinek, a katolikusokat sem véve ki, paraesolja: hogy a vegyes házasságokból származó gyermekek atyjok vallását kövessék, ha fi, és anyjokét, ha nőneműek; hét éven aluli gyermekek kötelesek követni szüleiket az igaz hittól való elszakadásban. Ugyanazon törvény által továbbá minden kötelező erőtel megfosztatnak amaz ígéretek, melyeket a kath. egyház méltán és teljes joggal követel és előszab, mielőtt valamely vegyes házasság kötöttik; a kath. egyháztól, valamint a keresztény vallástól való elszakadás polgári joggá emeltetik, az egyház hatalma a temetőkre vonatkozólag mellőztetik s a katolikusok köteleztetnek saját temetőikben temetni el az eretnekek hulláit, ha ez utóbbiaknak nincsenek saját temetőik. — Ugyanazon kormány szintén május 25-kén nem bírta meg egy házassági törvényt is közzétenni, mely a fennebb említett egyezményünk alapján kibocsátott törvényeket teljesen érvényen kívül helyezi, s ismét életbelépteti azon régi osztrák törvényeket, melyek az egyházi törvényekkel a legmerekvebb ellentétben állanak; továbbá az igen kárhóztos ugynevezett polgári házasság is behozatik, sőt parancsoltatik is azon esetre, ha az egyházi hatóság vonakodik megengedni az egybekelést oly ok miatt, melyet a polgári hatóság nem ismer el érvényesnek és törvényesnek. Ugyanazon kormány továbbá a szóbanlévő törvény által megfosztotta az egyházat minden hatalomtól és joghatóságtól a házassági ügyekben s házassági törvényszékeit is eltörölte. — Azonképpen az iskolák felől is bocsátott ki egy törvényt, mely által az egyház minden befolyása eltávolíttatik és kijelentetik, hogy az oktatás- és nevelésügy legfensőbb vezetése, valamint az iskolák feletti ügyelet és ellenőrködés az államot illeti, s csupán a vallásoktatás engedendő át a népisoklákban a különféle vallási felekezetek, a saját felekezetükhöz tartozó gyermekek számára iskolákat alapíthat azon feltétellel mellett, hogy ezen iskolák is a legfelsőbb állami felügyelet alatt álljanak, s a tankönyvek a polgári hatóságok által vizsgálatsanak meg, azon tankönyvek kivételével, melyek a vallási oktatásra rendeltetvők, s az egyházi tanhatóság által vizsgálandók meg.

Látjátok tehát, tisztelendő testvérek, mennyire elvetendők s kárhóztatandók az ausztriai kormány által kibocsátott ocsmányi törvények, melyek a kath. egyház tanát, jogait, tekintélyét s isteni szervezetét, valamint a szent szék hatalmát az említett egyezményt, sőt magát a természet jogát a legnagyobb mérvben sértik.

A Krisztus Urunk által ránk bízott összes egyházak iránti gondosságtól vezéreltetve, fölemlítjük apostoli szavunkat ezen tisztelt gyülekezetben, s apostoli tekintélyünkkel elvetjük és megátkozzuk az érintett törvényeket, valamint általánosságban s a részletekben is mindazt, a mi ezekben s más dolgokban az ausztriai kormány s hatóságai részéről az egyház jogai ellen rendeltetik; ugyanazon tekintéllyel fogva a törvényeket következményeikkel együtt általán semmiséknek s mindenkorra érvényteleneknek nyilvánítjuk. Azok szerzőit pedig, különösen azokat, kik azzal kérkednek, hogy katolikusok, valamint azokat, kik az említett törvényeket javaslatba hozni, elfogadni, helyeselni s

végrehajtani merészkedtek, intjük s figyelmeztetjük, emlékezzenek a szokásos büntetésekre, melyeket az apostoli constitúciók s az egyetemes zsinatok határozatai értelmében magukra vonnak mindazok, kik az egyház jogait sértik.

Különbön szívünk mélyéből üdvözöljük a méltóképp megdicserjük tisztelendő testvéreinket, az ausztriai érseket s püspököket, kik főpásztori erélyökkel nem szüntek meg az egyház ügyét s az említett egyezményt (concordatumot) szóval és írásban rendületlen bátorsággal védelmezni, s a híveket kötelességeikre emlékeztetni. Igen óhajtuk, hogy tisztelendő testvéreink, a magyar érsek- és püspökök, főpásztortársaik dicső példáját kövessék s hasonló élénk buzgalommal törekedjenek az egyház jogait s ezen egyezményt védelmezni.

A szorongattatások közt, melyektől az egyház e rendkívül szomorú időben látogatattik, nem fogunk megszűnni folyvást növekvő buzgalommal szívünk mélyéből kérni Istent, hogy mindenható hatalmával büntesse meg az ő s egyháza ellenségeinek gonosz terveit, verje vissza rohamukat, s irgalmasságával az igazság s üdv ösvényére visszavezérelje őket.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A hiv. „B. P. K.“ újabban következő legf. kéziratot hoz: Magyar belügyminiszterem előterjesztése folytán, az országos közegészségi tanács elnökévé dr. Balassa János egyetemi tanárt; másodelnökévé dr. Kovács Sebestyén Endre, rókuskórházi osztály-főorvost; rendes tagjaivá: 1. dr. Grosz Lajos orvostudort, 2. dr. Jendrassik Jenő egyetemi tanárt, 3. dr. Kajdáczy István pestmegyei főorvost, 4. dr. Korányi Frigyes egyetemi tanárt, 5. dr. Lumitzer Sándor rókuskórházi osztály-főorvost, 6. dr. Moskovitz Mór, hasonszenvi orvost, 7. dr. Rupp János egyetemi tanárt, 8. dr. Thann Károly egyetemi tanárt, 9. Tormay Károly orvostudort, és 10. dr. Wagner János egyetemi tanárt; rendkívüli tagjaivá pedig: 1. dr. Balogh Kálmán egyetemi tanárt, 2. dr. Bokay János egyetemi tanárt és gyermek-kórházi igazgatót, 3. dr. Chyzer Kornél, Bártfa városa főorvosát, 4. dr. Fleischer József, egyetemi magán-tanárt, 5. Hirschler Ignác szemorvost, 6. Hayas Ignác orvostudort, 7. dr. Járányi Lajos egyetemi tanárt, 8. Knöpfler Vilmos orvostudort Erdélyben, 9. Kún Tamás orvostudort Miskolczon, 10. Kain Albert orvostudort Debreczenben, 11. dr. Kátay Gábor, jászkun-kerületi főorvost, 12. dr. Lengyel Endre zemplémegei tisztelebéli főorvost, 13. dr. Margó Tivadar egyetemi tanárt, 14. Müller Bernát gyógyszerészt, 15. dr. Nagy József nyitrai megyei főorvost, 16. dr. Novák Antal zemplémegei főorvost, 17. dr. Pólya József orvostudort, 18. dr. Popper József miskolci kórházi igazgató-főorvost, 19. dr. Pataky Dániel erdélyi orvost, 20. dr. Pollák Henrik pesti gyakorló orvost, 21. dr. Patrubby Gergely egyetemi magán-tanárt és országos himlőoltó-intézet igazgatót, 22. Ráth Péter gyógyszerészt s a budapesti gyógyszerész testület elnökét, 23. dr. Rück János veszprémegei főorvost, 24. dr. Rózsay József, kórházi főorvost, 25. dr. Sass István, tolnamegei főorvost, 26. dr. Szontágh Ábrahám, hasonszenvi orvost, 27. dr. Schwartz Ferencz, egyetemi magán-tanárt és tébolydai igazgatót, és 28. Weszelovszky Károly, árvaimegei főorvost ezenel kinevezem; s ezen tanács megalakítása körül megkívántató többi intézkedések megtételével említett belügyminiszteremet megbízom. Kelt Schönbrunnban, 1868. évi jun. hó 14-én. Ferencz József, s. k. Br. Wenkheim Béla, s. k.

= E lap szerkesztője, országgyűlési képviselő, Dózsa Dániel egy f. hó 24-kén kelt legfelsőbb kéziratral az erd. királyi tábla első osztályú ülnökévé nevezetett ki.

= A képviselőház pénzügyi bizottsága az igazságügyi és a vallás- és oktatásügyi miniszteriumok budgetjeit befejezte s most a keresk. miniszteriumot tárgyalja. Tekintve, hogy az indemity szeptember végeig szól s így az év $\frac{3}{4}$ dére már határozni nem lehet, a levonások nem igen sokra fognak rugbatni s az előterjesztett államköltségvetés nem szenved lényeges változást.

= Városunk és vidéke jövő szeptember elsején katonaság által fog ellepenni. Az összpontosítás nagyobb szerül hadgyakorlatok tartása végett történik; s egy hivatalos értesítés szerint mintegy 20 napig tart.

= Az aradfehérvári vasútról, melynek közel megnyitáról beszéltek, most azt írják, hogy egyes helyeken annyira bátra vannak a munkálatokkal, miszerint ürlni lehet, ha a megnyitás nem marad a jövő évre.

= Öngyilkosság egy kecskéért. A városunkkal határos Sz. Péneseen egy szegény asszonynak tavaly elveszett egyedüli tulajdona, egy kecskéje; ez eset annyira áterálta a szegény nőt, hogy ez idő óta többször észlelték rajta örüllési rohamokat. A napokban egy hullát fogtak ki a Szamosból, az élettelen test az említett nő volt, ki elveszett kecskéje miatt bánatát tovább hordozni nem bírta.

= Omnibuszaink, mint értesültünk, f. hó 10-én már megindulnak. Egyiknek állomásbelye a b. monostortecza, másiknak b. közepetecza leendő.

